

A fenntartható fejlődés elméleti és gyakorlati kérdései

ITTZÉS-TAMÁSI DÁVID
Debreceni Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
Európa Jogi és Nemzetközi Jogi Tanszék
Ph.D hallgató

1. Bevezető gondolatok

Ebben a tanulmányban arra keressük a választ, hogy megvalósítható-e a fenntartható fejlődés, melyről napjainkban egyre több szó esik, és ha igen, akkor ahhoz milyen út vezet. Azt mindenesetre le kell szögeznünk, hogy a fenntarthatóságnak ez a gondolata nem önmagáért való, hanem célja a jövő generációk védelme és szükségleteinek zavartalan kielégítése. Megvalósulásának feltételeit pedig több területen is biztosítani kell, mint az energiapolitika, éghajlatváltozás, vagy éppen a szociális és gazdasági szféra.

A fenntartható fejlődés és az éghajlatváltozás közti kapcsolat kétirányú. Egyrészt a kibocsátás folyamatos növekedésének megvan az a veszélye, hogy aláaknázza a fenntartható fejlődés megvalósulását. Másrészt viszont, ha a fejlődés különféle területeit fenntarthatóbbá tesszük, akkor az hozzájárulhat az éghajlatváltozás hatásainak mérsékléséhez.¹ Azért is szükséges továbbá a témával foglalkoznunk, mivel bolygónk jelenlegi hatmilliárdos lakossága előrejelzések szerint 50 éven belül kilencmilliárdra növekszik, ami az életkörülményeket és az egy főre eső eltartó terület nagyságát is jelentősen fogja befolyásolni.

Az Európai Bizottság az elmúlt évben megállapította, hogy az éghajlatváltozás kezelhető szinten tartása érdekében sürgős intézkedésekre van szükség, hogy az átlagos globális hőmérséklet-emelkedés ne haladja meg 2 °C-nál nagyobb mértékben az iparosodás előtti szintet.² Az Unió vezető szerepének biztosítása a Bizottság szerint technikailag kivitelezhető és megfizethető, az előnyök pedig lényegesen felülmúlják a gazdasági költségeket. A jelenleg érvényes Kiotói Jegyzőkönyv még csupán a fejlett, ipari országok számára állapít meg kibocsátási célértékeket, azonban egyre többen ismerik fel, hogy az éghajlatváltozás globális probléma, így a megelőzésében is minden államnak szerepet kell vállalnia függetlenül fejlettségének fokától. Ehhez a fejlettebb országoknak nyilván előremutatóbb lépéseket kell tenniük, míg a fejlődő országok gyors és azonnali cselekvésükkel járhatnak hozzá a sikeres együttműködéshez.

¹ Winkler, Harald: *Cleaner Energy Cooler Climate*. Cape Town, 2009. 15. o.

² A globális éghajlatváltozás 2 Celsius-fokra való csökkentése, az előttünk álló út 2020-ig és azon túl, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/hu/com/2007/com2007_0002hu01.doc Letöltés ideje: 2009. szeptember 4.

2. A globalizáció és a fenntartható fejlődés

Fontos azonban látni, hogy a globalizáció egy olyan irreverzibilis folyamat, amely a legsúlyosabb problémákat éppen azáltal okozza, hogy hiányzik a folyamat ésszerű, kölcsönös érdekeket figyelembe vevő kontrollja. Többek között ez, illetve a gazdasági növekedés állandóságának kérdései munkálták ki a *fenntartható fejlődés*³ gondolatát, a környezetvédelmi szempontok előtérbe kerülésével. Így lehetővé válna a gazdasági növekedéssel egyidejűleg a természeti, környezeti erőforrások megóvása és a szegénység leküzdése.⁴ A fejlődésnek tehát gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi dimenziója is van.⁵ A fejlődés csak akkor lesz fenntartható, ha a különböző elemek közötti egyensúly biztosított, ehhez azonban nemcsak a gazdasági és a szociális szempontokat, hanem a környezeti értékeket is figyelembe kell venni és megfelelő egyensúlyba kell hozni, hogy egyik se legyen túlsúlyos.

Ugyan nem nemzetközi jogi forrás, de jelentősége miatt feltétlen említést érdemel az Európai Unióban a két ide vágó legfontosabb horizontális irányelv, melyek a környezeti hatásvizsgálatokról és a környezeti információkhoz való hozzáférés szabadságáról szólnak.⁶ Ezek alapozzák meg azt az álláspontot, hogy *fenntartható fejlődés* csak minden érintett bevonásával érhető el. Továbbá összekapcsolják a kormányzat elszámoltathatóságát a környezetvédelemmel, mely jelentős előrelépést jelentett a korábbi időszakhoz képest.

A fenntartható fejlődéstől alapvetően elválaszthatatlan az emberi jogok harmadik generációjának teljes körű biztosítása, mivel az emberi jogok alapját az ember fennmaradásának és fejlődésének rugója mozgatja.⁷ A fennmaradással kapcsolatos jogok például az egészséghez (megfelelő táplálék, ivóvíz, élhető környezet), biztonsághoz fűződő igények. Létezik azonban az emberi jogoknak egy olyan csoportja, amelyet maga a globalizáció hozott létre és így vált nemzetközivé. Ezek a nemzetközi jogban legújabbban kialakult harmadik generációs jogok, melyek azon túl, hogy a legsúlyosabb globális problémákat ölelik fel, egyúttal súlyos emberi jogi jogsértésekre is keresik a választ. A globalizáció és az emberi jogok kapcsolata azonban nem egyirányú: nemcsak a globalizáció van hatással az emberi jogokra (egyes jogok nemzetközivé válására, illetve más jogok kialakulására), hanem az emberi jogok is hatással vannak a globalizációra az emberi jogok egyetemessé válásával.⁸ A globalizáció ugyanakkor nem mindig okozója a napjainkban előtérbe került emberi jogi problémáknak, sokszor csak erőteljesen ráirányította a figyelmet a már korábban is létező, de figyelmen kívül hagyott jelenségekre.⁹

³ A *fenntartható fejlődés* (*sustainable development*) tehát olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégítsék szükségleteiket. ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága, 1987., *Közös jövőnk* c. jelentés.

⁴ Lambright, Gina, Van De Valle, Nicolas: *Globalization in the Developing World*. In.: *Rethinking Globalization(s)*, Macmillan, London, 2000.

⁵ Commission Staff Working Document – *National Sustainable Development Strategies in the European Union*. A first analysis by the European Commission, April 2004, 1–2. o.

⁶ 85/337/EGK irányelv és 90/313/EGK irányelv.

⁷ Dunnett, Wheeler N.J: (ed.), *Human Rights in Global Politics*. Cambridge University Press, 1999.

⁸ Kondorosi Ferenc: *A fenntartható fejlődés és az emberi jogok*. Jogtudományi Közlöny, 2006/6. 201. o.

⁹ Howse, Robert, Mutua, Makau: *Protecting Human Rights in a Global Economy, Challenges for the World Trade Organization*. International Center for Human Rights and Democratic Development, <http://www.ichrdd.ca/111/english/commdoc/publications/globalization/wtoRightsGlob.html>. Letöltés: 2010.09.15.

Könnyen belátható, hogy nem mindegy, milyen formában és milyen áron valósul meg a gazdasági fejlődés és az életszínvonal emelése. Elkerülhetetlen, hogy a fejlődés összhangban legyen a környezethez való joggal, ezt szolgálja a fenntartható fejlődés gondolata is. Természetesen mindenkinek joga van a fejlődéshez, de a környezet elpusztítása nagymértékben korlátozza, sok esetben ki is zárja az emberi jogok érvényesülését. Sok fejlődő ország elköveti azt a hibát, hogy a környezet minőségét és állapotát áldozza fel rövid távú nyereségérdekelt szemléletmódja miatt. Az ilyen jellegű gondolkodásmód következményei egyelőre elsősorban ezekben az országokban jelentkeznek, de a későbbiekben nemcsak a környező országokra hathat ki, hanem globálissá is válhat. Éppen emiatt, egyik legfontosabb feladatnak a *környezeti értékekért felelős és tenni akaró gondolkodásmód* kialakítását tartom a társadalom minél szélesebb rétegeiben, mivel e nélkül minden más lépés veszítene hatékonyságából. Úgy vélem, ennek érdekében érdemes lenne *akcióprogramokat* is kidolgoznunk, melyekkel tovább lehetne erősíteni ezt a fajta környezettudatosságot. Elsősorban az oktatás területén lenne fontos minél fiatalabb korban a felnövekvő nemzedékek figyelmét felhívni a probléma fontosságára és a megoldási lehetőségekben való egyéni részvétel szükségességére, A 29/2008. (III. 20.) OGY határozat a Nemzeti Eghajlatváltózási Stratégia (NES) ehhez komoly segítséget nyújthat, az előttünk álló feladatok meghatározásával. Az Európai Unióban egyébként 2005. január 1-jén vette kezdetét a fenntartható fejlődésre nevelés évtizede, amely szintén hasonló célokat szolgál.

3. A fenntartható fejlődés koncepciója

Le kell szögeznünk, hogy ez a tanulmány nem kíván történelmi áttekintést nyújtani a fenntartható fejlődés fogalmának fejlődéséről és tartalmának fokozatos bővüléséről, azonban az elkerülhetetlen, hogy megállapítsuk, mit is jelent ma a fejlődés fenntarthatósága. A nyolcvanas évek elején jelent meg a „fenntarthatóság” vagy a „fenntartható fejlődés” kifejezés a nemzetközi szakirodalomban. Ekkor kezdte meg munkáját az ENSZ Közgyűlés határozata alapján az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága, amely nagyon röviden és tömören határozta meg a fenntartható fejlődés fogalmát: *„a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket.”*

Ezzel sikerült egy olyan fogalmat megalkotni, melyet lehet, hogy elfogadásakor konszenzus övezett, azonban csak azt mondja ki, hogy fenntartható az, ami fenntartható. Csupán a szükségletkielégítés szempontjából ragadja meg a fenntarthatóságot, ami pedig ettől jelentősen összetettebb gondolat, annak az élet minden területét át kell hatnia.

Így megalkottam saját fenntartható fejlődés fogalmamat, miszerint ez *egy olyan hosszú távú törekvés, melynek célja a környezet megóvása, a természeti erőforrások túlhasználatának megakadályozása, hogy a hosszú távú fejlődés megvalósítható legyen.* Ehhez persze még többletelemek társulhatnak, abból a célból, amely a fogalom megalkotását is vezérelte, hogy ez alapján konkrét gyakorlati lépések születhessenek. A korábbi fogalom tehát nem önmagában rossz, csupán kevés és túl általános.

Az Európai Unió környezetvédelmi politikája azon a meggyőződésen alapul, hogy a gazdasági növekedés, a társadalmi fejlődés és a környezetvédelem mind életminőségünk javítását segítik elő. Ezek ráadásul össze is kapcsolódnak. Gondos egyensúlyt kell teremteni közöttük, ha azt szeretnénk, hogy a fejlődés Európában és szerte a világon fenntartható legyen, más szavakkal, hogy a jövő generációinak is jobb legyen az életminősége.

A környezetet érintő főbb kihívások napjainkban az éghajlatváltozás, a biodiverzitás hanyatlása, egészségünk szennyezésből eredő fenyegetettsége, a természetes erőforrások felhasználásának módja, és a túlzott mértékű hulladéktermelés. Az EU magas szintű környezetvédelmi előírások meghatározásával, valamint új munkamódszerek és tisztább technológiák előmozdításával kíván megfelelni ezeknek a kihívásoknak úgy, hogy jelenlegi társadalmaink legsürgősebben megoldandó fenntarthatatlan tendenciái közül néhányra koncentrálna, például a klímaváltozásra, a közlekedésre, a közegészségügyre és a természeti erőforrásokra. E területek politikái azonban, bármennyire fontosak is, önmagukban nem elegendőek a fenntartható fejlődés céljának megvalósítására. A fenntarthatóság célját és kritériumait valamennyi politikának tükröznie kell. Ehhez az egyes EU-politikák közt nagyobb összhangot kell teremteni.

A fenntartható fejlődés tehát a következő három alappilléren nyugszik: a szociális, a gazdasági és a környezeti pillérek és mindhárom együttesen, kölcsönhatásaik figyelembevételével mérlegelni kell a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során, illetve a konkrét intézkedésekben, cselekvésekben. A Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata megfogalmazásában: „A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével egyidejűleg.”¹⁰

A fenntartható fejlődésnek van egy hosszú távú és egy globális dimenziója is. A generációk közti igazságosság megköveteli, hogy a mai nemzedék ne élje fel a jövőbeli nemzedékek lehetőségeit, a globális gondolkodásmód pedig nem engedi meg számunkra, hogy más társadalmak kárára éljünk, vagy megakadályozzuk jólétük növekedését. A fenntartható fejlődés stratégiája nem tűzi ki a célt, és nem fektet le intézkedési programot e cél megvalósítására, hanem fő célkitűzésének magát a fenntarthatóságot tűzi ki. A fenntartható fejlődés esetében nem lehet határidőt szabni, ez ugyanis nem annyira cél, inkább egy olyan folyamat amelyre hosszú távon törekednünk kell. A fenntartható fejlődés igazi kihívása tehát éppen ez, hogy nem lehet pusztán célkitűzések vagy politikák révén megvalósítani, még ha a tendenciák megfordulásán keresztül mérhetővé is válik. Nehéz azonban olyan mutatókat kialakítani, amelyek megfelelően tükrözik a változásokat. 2008-ban az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság fogalmazta meg ajánlásában, hogy a GDP-n túl a fenntartható fejlődésnek más mércéire is szükség van.¹¹

Ebben lefektetik azt a közös álláspontot, hogy a GDP a gazdasági növekedés fontos mutatója, nem jelzi azonban megfelelően azokat az irányokat, amelyet a 21. század kihívásaival való szembenézéshez ki kell tűznünk, valamint sem-

¹⁰ *Átmenet a fenntarthatóság felé*; Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata, Tokió, 2000.

¹¹ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye, *A GDP-n túl – a fenntartható fejlődés mércéi*; 2009/C 100/09, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 100/53, 2009. április 30.

mit sem árul el arról, mennyire fenntartható a társadalmi fejlődés. A fejlődés fokát nem lehet pusztán a gazdasági növekedéssel kifejezni. Főleg mivel a gazdasági növekedés mindig korlátozott, egy idő után stagnál, majd esetleg visszafordul. A fenntarthatóság tehát csak több tényező közös nevezőjeként jellemezhető, amennyiben azok mindegyike megvalósul (gazdasági, szociális, társadalmi). A fenntarthatóság tartósságot jelent, amely időn túliságot fejezi ki. Ez persze nem jelenti azt, hogy az idők folyamán ne következhetne be változás a követendő irányvonalban, alkalmazandó technológiában, mert pontosan ez az ami hosszú távon biztosítja a fenntarthatóságot.

A növekvő GDP mögött lehet, hogy a jómód és jólét jelentős csökkenése rejlik. Egy példával illusztrálva: ha egy országban minden erdőt kivágnának és eladnák a fát, a gyerekeket pedig iskola helyett dolgozni küldenék, ez a GDP szemszögéből nézve igen jó lenne, mivel a gazdasági statisztikák megnövekedett anyagi jólétet mutatnának.¹² Ez a jólét azonban egyáltalán nem lenne fenntartható, és nem tenné boldoggá az embereket. Ezért van más kiegészítő mutatókra is szükség, amelyek azt mutatják, hogy milyen messze vagyunk még a fenntartható és szolidáris gazdaságtól. Mivel két különböző dologról van szó – fenntarthatóságról és jólétről –, a valóságban két mércére van szükség. A fenntarthatóság alapfeltétel, melynek lényege egy egészséges világ most és a jövőben, valamint a nemzedékek közötti szolidaritás. Ezt kiegészítve a jólétből az államok és az egyének is egyre többre törekcszenek, azt minél nagyobb mértékben próbálják elérni. Azonban véleményem szerint éppen ez az a tényező és gondolkodásmód, ami miatt lehetetlenné, vagy legalábbis nagyon nehézvé válik a fenntartható fejlődés céljának elérése. A még többet és a ma logikája nem segíti elő a hosszú távú, jövő generációk érdekeit szem előtt tartó érdekek megvalósulását.

A fenntarthatóság mértékének és alakulásának mérésére szolgál a fenntartható fejlődésért felelős belga szövetségi tanács kezdeményezése, a kanadai jóközérzet-index (CIW), a bruttó nemzeti boldogság index Bhutánban, az olasz „Quars” elnevezésű kezdeményezés, de a leginkább elfogadott általános mérce az ökológiai lábnyom, amely a fenntartható környezeti fejlődés legjobb rendelkezésre álló általános mutatója. Az *ökológiai lábnyom* alap gondolata az, hogy a fogyasztást ki lehet fejezni a megtermeléséhez szükséges felszín méretével. Ez lehetővé teszi, hogy összehasonlítsuk különféle fogyasztói magatartások (életmódok) vagy különféle népességi csoportok (országok) környezetre gyakorolt hatását. Egy lakosra világviszonylatban 1,8 hektár termőtalaj jut az egyéni fogyasztási igények kielégítéséhez. Jelenleg világviszonylatban személyenként 2,2 hektár van használatban, az emberiség tehát gyors tempóban éli fel bolygónk tartalékait. Igen nagyok azonban az eltérések: az Egyesült Államokban az átlagos ökológiai lábnyom egy főre 9,6 hektár, míg Bangladesben 0,5 hektár. Magyarországon ez az érték 3,4 hektár körüli.¹³ Ha nem változik a politika, a gondok egyre nagyobbak lesznek. Az erózió és elsivatagosodás miatt csökken a rendelkezésre álló termőföld nagysága, a népesség számának növekedése miatt egyre több embernek kell osztozkodnia egyre kisebb termőterületen.

¹² Uo.

¹³ <http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/trends/hungary/> (2010. 09.04.).

Az EU a fenntartható fejlődés terén elért eredményeit tekintve nem alkot egységes képet. Az egyes tagállamok nagyon eltérő helyzetben vannak. Néhányuknak sikerült eredményesen kombinálni a viszonylag erős gazdasági növekedést a szociális védelem és a környezetvédelem magas szintjével. Ezen országokban pozitív kölcsönhatás érvényesült a különböző területek fejlődése között. Egyes tagállamok viszont, a lassú növekedés, a szociális problémák kezelésének nehézségei és a környezetvédelem terén mutatkozó elmaradások együttesével küzdenek. Az új tagállamokat minden téren a fejlődés jellemzi.

Többek számára a téma szoros kapcsolatban áll a gazdasági növekedésnek azon igényével, hogy lehetővé tegye a gazdaság hosszú távú növekedését anélkül, hogy a természeti erőforrások túlhasználatának a hosszú távú fejlődés látványára kárát. Mások számára magának a növekedésnek a koncepciója is problematikus, mivel a Föld erőforrásai végesek, így nem folytatható ez a növekedés alapú szemlélet. Egy idő után már pusztán a gazdasági stagnálás is növekedést jelentene, a népesség konstans növekedése mellett. Ezt a logikát követve a fenntartható fejlődés pusztán egy illúzió, amelyet sohasem fogunk elérni. Ennek ellentmondani látszik, hogy van olyan állam amelyik megvalósította ezt az elvárást, ez pedig a legnagyobb meglepetésre éppen Kuba. Ezzel részletesen külön tanulmányban foglalkozom majd.

Az elmúlt évek során az Európai Unió a szakpolitikák széles körében érvényesítette a fenntartható fejlődés célkitűzését. Nemzetközi szinten vezető szerepet vállalt az éghajlatváltozás elleni küzdelemben, és elkötelezte magát az alacsony szén-dioxid-kibocsátású, erőforrás-hatékony gazdaság előmozdítása mellett. Mindemellett azonban számos területen továbbra is jelen vannak nem fenntartható folyamatok. A természeti erőforrások iránti kereslet gyorsan növekszik és meghaladja azt a mértéket, amelyet a Föld hosszú távon képes fenntartani. A közlekedés energiafogyasztása továbbra is nő, a globális szegénység növekszik, a biodiverzitás pedig csökken. A hatását jelenleg is éreztető gazdasági és pénzügyi válságra válaszul a Bizottság elindította a növekedésre és foglalkoztatásra irányuló átfogó fellendülési tervét.¹⁴ Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a reálgazdaságot támogató és a jelenlegi válság társadalmi hatásait csökkentő intézkedések összeegyeztethetőek legyenek a fenntarthatóság hosszú távú céljaival. A Bizottság ezt szem előtt tartva fogja megalkotni az EU SDS-ről¹⁵ szóló második jelentését még az év folyamán. Uniós szinten a fenntartható fejlődés ösztönzése és nyomon követése elsősorban az egyes uniós szakpolitikák keretében valósul meg, mint a közegészségügy, közlekedés, éghajlat-változási és energiapolitika, oktatás, kutatás, fejlesztés.

Eletrendünk akkor fenntartható, ha anyagforgalma körkörös, azaz illeszkedik a természet rendjébe. A fenntarthatóság elsősorban az erőforrásainktól függ. Világunk jelenleg jóval több erőforrást használ, mint amennyit a fenntarthatóság megenged. Ha ezek az erőforrások kimerülnek, a gazdaság komoly veszélybe kerülhet. Bo Kjellén egyenesen úgy fogalmazza meg a problémákat, hogy azok kezelésére, – viszonylagos új keletűségük miatt – új diplomáciára van szükség.¹⁶ Ezzel érezteti azt, hogy ezek a globális méretű problé-

¹⁴ A fellendülési terv – COM(2008) 800, 2008.11.26. és COM(2009) 114, 2009.03.04.

¹⁵ SDS (Sustainable Development Strategies).

¹⁶ Kjellén, Bo: *A New Diplomacy for Sustainable Development. The Challenge of Global Change*, Routledge, New York, 2008. 29. o.

mák nem kezelhetőek a hagyományos államok közötti kapcsolatok keretein belül, hanem teljesen új megközelítésre és együttműködésre van szükség.

4. A fenntartható fejlődést szolgáló megújuló erőforrások

A fejlődő és a fejlett országoknak figyelemre méltó kiindulási alap lehet a Bali útitervben (2007) megfogalmazott irány, melyben alapvető szerepet kap az energia-előállítás fenntarthatóvá tétele.

A nemzetközi jogban a környezetvédelem terén alapvetően élő *elővigyázatosság elve*¹⁷ és a *megelőzés* önmagában ma már nem elegendő. Ezek mellett az energiatakarékosságra, illetve a költséghatékonyság szempontjából sem elhanyagolható megújuló energiaforrásokra is nagyobb figyelmet kell fordítani. Az energiaszektorban tehát a szén- és olajtüzelésű erőművek szén-dioxid-kibocsátásának csökkentése szükséges. A legfontosabb uniós szakpolitikai fejlemények közé tartozik a környezetbarát közlekedési csomag, mely érdemben foglalkozik a *bioüzemanyagok* nagyobb mértékű előállításával, melyben Magyarország is jelentős szerepet játszhat, nagy mezőgazdasági területeinek köszönhetően.

A megújuló energiaforrások használata az utóbbi két-három évben, az Európai Unióhoz történő csatlakozás óta felgyorsult, elsősorban a nagyobb erőműveknél, vállalatoknál, míg a lakosság körében elenyésző. Ezt mutatja egy friss, az észak-magyarországi régióban végzett kutatás eredménye is, miszerint az emberek többsége ugyan hallott már valamilyen megújuló energiaforrásról (pl. geotermikus energiáról), de ismereteik nagyon felületesek a témában.¹⁸ Amíg azonban nem ismerik e lehetőségeket kellő mélységben, addig nem várhatjuk, hogy nagyobb mértékben elterjedjen a használatuk. Éppen ezért olyan politikát kellene már most kidolgozni és beindítani itthon, mely a társadalom szereplőiben a megújuló energiaforrásokkal szembeni pozitív, elfogadó attitűd kialakításához vezethet, akár kormányzati beruházásokkal és támogatással is, mely sikere esetén a 2011-es elnökség idején az egész EU figyelmét fel lehetne hívni.

Mindezek mellett ösztönözni kell a *kibocsátáscsökkentő technológiákat*, a *kutatási és fejlesztési beruházásokat* az energiatermelés és *energiatakarékosság* területén, valamint a *megújuló energiaforrások* használatát is minél szélesebb körben.¹⁹

Az *energiahatékonyság* fejlesztése pedig minden bizonnyal még 2020 után is támogatandó érték lesz. A Bizottság nemrég kiadott *Energiahatékonysági Cselekvési Terve* bemutatja, hogy az éghajlatváltozást kezelő uniós intézkedések jelentősen növelnék az EU energiabiztonságát.²⁰ Az e téren előirányzott 20%-os javulás következtében Európa a világ leghatékonyabb energia-felhasználó régiója

¹⁷ Ez az elv alapvetően azt jelenti, hogy a környezetkárosítást minden eszközzel meg kell próbálni elkerülni és ha a tudomány bizonytalan egy tevékenység lehetséges káros hatásait illetően, akkor azt be kell szüntetni.

¹⁸ Tamus Antalné, Domán Szilvia, Fodor Mónika, Dinya László: *Energiahordozókkal szembeni attitűd vizsgálata: hagyományos versus alternatív energiaforrások*. Agro Napló 2007/2.

¹⁹ Happ, Richard: *Dispute Settlement under the Energy Charter Treaty*. German Yearbook of International Law, 2002/45. 331–362. o.

²⁰ *Energiahatékonysági Cselekvési Terv*. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/hu/com/2007/com2007_0002hu01.doc (2010. szeptember 2.).

lehetne. Bár 2002 óta egyre gyorsabban nő a megújuló energiaforrások részese-
dése a belföldi fogyasztásban, mégis jóval elmarad a 2010-re meghatározott 12%-os
céltól. A fenntartható energiaforrások nagyobb mértékű használatával pedig a
Közösség energiaellátása függetlenebbé válhatna a külső forrásoktól, mely nem-
csak magyar, hanem egyben közös európai érdek. Éppen ez teszi szükségessé,
hogy az éghajlat-változási és energiapolitikát szorosan egymás mellett kezeljük.

A *közös európai energiapolitika* tehát egyszerre törekszik az energiaellátás
biztonságosabbá tétele mellett az éghajlatváltozás fékentartására, valamint
az ipari szektor versenyképességének fokozására.

A fenntartható energiaforrások nagyobb mértékű használatával pedig a Kö-
zösség energiaellátása függetlenebbé válhatna a külső forrásoktól, mely nem-
csak magyar, hanem egyben közös európai érdek. Az *új energiaforrások* kifej-
lesztése az élet minden területén óriási fontossággal bír, önmagában mégsem
elegendő ahhoz, hogy megoldja Európa környezetszennyezési problémáit. Ép-
pen ez teszi szükségessé, hogy az éghajlat-változási és energiapolitikát, vala-
mint a fenntartható fejlődés problémakörét szorosan egymás mellett kezeljük.
Az EU fellépésének erejét pedig éppen az adja, hogy a tagállamok összehan-
golt álláspontot alakítanak ki, és azt egységesen képviselik, valamint lépnek
fel közös érdekeik védelmében.

A *közös európai energiapolitika* tehát egyszerre törekszik az energiaellátás
biztonságosabbá tétele mellett az éghajlatváltozás fékentartására, valamint
az ipari szektor versenyképességének fokozására. A lakóépületek energiafel-
használását akár 30%-kal is csökkenteni lehet az épületek energiateljesítmé-
nyéről szóló irányelv hatályának kiterjesztése révén, valamint olyan uniós tel-
jesítményi követelmények bevezetése segítségével, amelyek a nagyon alacsony
energiafelhasználású épületeket támogatják. A megoldandó kérdésekre a le-
hetséges választ – az elemzők szerint – egy új energiastratégia jelentheti,
amely az eddigi bővülő energiakínálat helyett egy visszafogott, esetleg stag-
náló energiaigény-szintet takar. A fentiekén kívül a környezetszennyezés visz-
szaszorítására a megoldást az Európai Bizottság többek között a *hidrogén-
technológiák 2020-ig történő elterjesztésében* látja.²¹

Az *atomenergia* szintén nélkülözhetetlen alkotóeleme a klímaváltozás elleni
küzdelemben formálódó fenntartható energiapolitikának. A világ villamos-
energia-szükségletének egyötödét atomerőművek állítják elő, mely igen ked-
vező adat, mivel ez az energia-előállítási módszer nincs hatással a légszenny-
yezésre, nem bocsát ki üvegházhatású gázokat a légkörbe. A keletkező nuk-
leáris hulladék biztonságos elhelyezése azonban igen súlyos probléma, mely
magyarázhatja a társadalmi idegenkedést e lehetőségek további bővítésétől. A
társadalmi ellenállás azonban könnyen vezethet ezen energia felhasználásá-
nak visszaszorulásához. Ezért fontos a társadalom széles rétegeit is bevonni a
klímaváltozás elleni küzdelembé és különféle tájékoztató kampányokkal elő-
segíteni, hogy megértsék, nagyrészt egyéni felelősségen alapulhat a siker. Mind-
ezek ellenére a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség és az Európai Bizottság
is a támogatandó energiaforrások közé sorolta, mivel teljesíti mindhárom EU-s
energiapolitikai alapelvet, azaz ezáltal az energiaellátás költséghatékony, biz-
tonságos, és megfelel a fenntartható fejlődés követelményeinek.

²¹ Európai Bizottság, *A hidrogén a jövő!* http://ec.europa.eu/news/science/071011_1_hu.htm,
(2010. szeptember 2.).

A lakossági energiatakarékosságot adókedvezményekkel kellene ösztönözni. Megfelelő módszer lehetne például az ún. *ökocímkezés*, azaz a jelenleg a háztartási gépeknél, hűtőszekrényeknél, mosógépeknél használatos címkék elhelyezése irodai gépeken, járműveken is. A környezettudatos termékkialakítás és a fogyasztási minták átalakítása a Közösség legújabb, még nagy fejlődési lehetőségeket magában rejtő szabályozási területei. A lakossági gépek cseréjekor pedig adókedvezménnyel ösztönözhetnék az energiatakarékos háztartási berendezések vásárlását.

A megújuló energiaforrások közt említést érdemel az utóbbi időben mindinkább népszerűbbé váló *szalmatüzelésű erőművek* gondolata, mivel a megújuló energiaforrásoknak az energiagazdálkodásban való egyre nagyobb arányú részvétele elismerten szükségszerű. A szalmatüzelésű erőművekkel úgy lehet villamos energiát előállítani, hogy nem nő az üvegházhatás. Az *energiafű* termesztésével egy új mezőgazdasági termék jelenhet meg, új piaci távlatokat, jövedelmet és foglalkoztatottsági lehetőségeket adva a mezőgazdaságnak, mely szintén nem utolsó szempont. A legtöbb lehetőséget mégis a *szélenergia és a biomassza* jelenti. A megújuló energia termelésének támogatási módszerei lehetnek a következők: hosszú távú fix tarifák biztosítása az ezt előállítóknak, megújuló energiakvóta előírása meghatározott piaci szereplőknek, valamint a beruházási támogatásokkal való ösztönzés is. A megújuló energiaforrásból termelt villamos energia támogatásáról szóló 2001/77/EK irányelv 2010-ig a megújuló erőforrás-felhasználás részarányának 12%-ra történő növelését irányozza elő, továbbá ahogy fentebb is láthattuk, a közösségi szintű célkitűzéseket a tagállamok szintjére lebontva meghatározza a nemzeti célkitűzéseket. A célkitűzések betartásának, vagy épp be nem tartásának azonban nincs jogi hatása.

A zöld energia megoszlása a tagállamok villamos energia fogyasztásában a 2010-es országos célokhoz viszonyítottan

